

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Қ. И. Сәтбаев атындағы Қазақ ұлттық техникалық университеті
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
Казакский национальный технический университет имени К. И. Сатпаева
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
Kazakh national technical university named after K. Satpayev

Академик Тінәсілов Мұқтар Дөңбайұлының
70 жылдық мерей тойына арналған

**«СТРАТЕГИЯ 2050 СӘЙКЕС ҚАЗАҚСТАННЫҢ ҚАРЖЫЛЫҚ
СЕКТОРЫНДА ИННОВАЦИЯНЫҢ ДАМУЫ: ЖАҒДАЙЫ, ҮРДІСІ,
ПЕРСПЕКТИВАСЫ»**

атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясының

ЕҢБЕКТЕР ЖИНАҒЫ

18-19 желтоқсан 2014 ж, Алматы

СБОРНИК ТРУДОВ

Международной научно-практической конференции

**«ИННОВАЦИОННОЕ РАЗВИТИЕ ФИНАНСОВОГО
СЕКТОРА КАЗАХСТАНА В СООТВЕТСТВИИ СО
СТРАТЕГИЕЙ-2050: СОСТОЯНИЕ, ТЕНДЕНЦИИ
И ПЕРСПЕКТИВЫ»**

посвященной 70-летию академика М.Д.Тинасилова
18-19 декабря 2014 г, Алматы

PROCEEDINGS

The International scientific and practical conference

**«POSITION, TENDENCY AND PERSPECTIVES
OF INNOVATIONAL DEVELOPMENT OF FINANCIAL
SECTOR OF KAZAKHSTAN IN ACCORDANCE
WITH STRATEGY 2050»**

dedicated to 70th anniversary of academician M.D.Tinasilov
December 18-19, 2014, Almaty

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Қ. И. Сәтбаев атындағы Қазақ ұлттық техникалық университеті

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
Казахский национальный технический университет имени К. И. Сатпаева

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
Kazakh national technical university named after K. Satpayev

ЕҢБЕКТЕР ЖИНАҒЫ

Академик Тінәсілов Мұқтар Дөңбайұлының 70 жылдық мерей тойына арналған
«Стратегия 2050 сәйкес Қазақстанның қаржылық секторында
инновацияның дамуы: жағдайы, үрдісі, перспективасы»
атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясының
18-19 желтоқсан 2014 ж, Алматы

СБОРНИК ТРУДОВ

Международной научно-практической конференции
«Инновационное развитие финансового сектора Казахстана в
соответствии со Стратегией-2050: состояние, тенденции и перспективы»
посвященной 70-летию юбилею академика М.Д.Тинасилова
18-19 декабря 2014 г, Алматы

PROCEEDINGS

The International scientific and practical conference
"Position, tendency and perspectives of innovational development of financial
sector of Kazakhstan in accordance with Strategy 2050"
dedicated to 70th anniversary of academician M.D.Tinasilov
December 18-19, 2014, Almaty

Алматы 2014

ЖОК 330(574)

ББК

Академик Тінәсілов Мұқтар Дөңбайұлының 70 жылдық мерей тойына арналған «Стратегия 2050 сәйкес Қазақстанның қаржылық секторында инновацияның дамуы: жағдайы, үрдісі, перспективасы» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция еңбектерінің жинағы 2014 жыл 18-19 желтоқсан, Алматы, Қазақстан

Сборник трудов международной научно-практической конференции «Инновационное развитие финансового сектора Казахстана в соответствии со Стратегией-2050: состояние, тенденции и перспективы» посвященной 70-летию юбилею академика М.Д.Тинасилова. 18-19 декабря 2014 г, Алматы, Казахстан.

Proceedings of the International scientific and practical conference "Position, tendency and perspectives of innovational development of financial sector of Kazakhstan in accordance with Strategy 2050" dedicated to 70th anniversary of academician M.D.Tinasilov December 18-19, 2014, Almaty, Kazakhstan.

Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция еңбектерінің жинағы Алматы, 2014 жылдың 18-19 желтоқсан, ҚазҰТУ, 2014.-

ISBN 999-787-378-10

«Стратегия 2050 сәйкес Қазақстанның қаржылық секторында инновацияның дамуы: жағдайы, үрдісі, перспективасы» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция еңбектерінің жинағы 2014 жыл 18-19 желтоқсан, Алматы.

РЕДАКЦИЯЛЫҚ АЛҚА

Әділов Ж.М. – Қ.И. Сәтбаев атындағы ҚазҰТУ-нің ректоры
Бегалинов У.Т. – Қырғыстан Республикасының ХИТУ-нің ректоры
Мұқанов Қ.Н. – Қ.И.Сәтбаев атындағы ҚазҰТУ-нің проректоры
Жүсіпбеков С.С.- Қ.И.Сәтбаев атындағы ҚазҰТУ-нің проректоры
Кульдеев Е.И. - Қ.И.Сәтбаев атындағы ҚазҰТУ-нің проректоры
Сарсенбекова Г.А. - Қ.И.Сәтбаев атындағы ҚазҰТУ-нің проректоры
Тыныбеков Р.И. - Қ.И.Сәтбаев атындағы ҚазҰТУ-нің проректоры
Абдыгаппрова С.Б. - Қ.И.Сәтбаев атындағы ҚазҰТУ-нің ЭЖБ институтының директоры.

Барышева С.К. - Қ.И.Сәтбаев атындағы ҚазҰТУ-нің кафедра меңгерушісі

ISBN 999-787-378-10

© Қ. И. Сәтбаев атындағы
Қазак ұлттық техникалық
университеті, 2014.

шысықтап, қажет болған жағдайда бұл үшін барлық жағдайды жасағаны жөн...» – деді Елбасымыз өз жолдауында.

Елімізде жалпы мемлекет тарапынан инвестицияны қолдау, оны ары қарай дамыту шаралары қазіргі таңда кең етек алып отыр. Мәселен осы жылдың сәуір айында өткен Ұлттық инвесторлар кеңесінің отырысында инвестиция жайлы көптеген мәселелер бойынша сөз қозғалып, онадғы проблемалар мен оны шешу жолдары іздестірілді. Кеңес жұмысына мемлекеттік органдардың, ұлттық компаниялардың басшылары, Ұлттық кәсіпкерлер палатасының және бизнес-қоғамдастықтың өкілдері қатысты. Отырыс барысында отандық бизнес пен инвестицияны дамытудың маңызды мәселелері талқыланды.

Негізгі капиталға деген ішкі жеке инвестицияның өсу қарқыны ішкі жалпы өнімнің өсу қарқынынан қалып келеді. Егер дағдарыс кезеңіне дейін олардың ішкі жалпы өнімдегі үлесі 18,4%-ті құраған болса, 2013 жылдың қорытындысы бойынша небәрі 13%-ті құрады. Шетелдік тікелей инвестициялар ағыны 2013 жылы 9,7 млрдты құрады, бұл 2012 жылғы көрсеткіштен 4 млрдқа кем» – деді Қазақстан Президенті.

Мемлекет басшысы негізгі міндет бизнеске Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымы елдері деңгейінде жағдай туғызу болып отырғанына және бұл үшін кешенді шаралар қабылдау, атап айтқанда, мемлекеттік реттеуді анағұрлым жақсарту қажеттігіне тоқталды.

Қорыта келгенде, инвестицияны қаржыландыру – бұл ақша-қаражаттарын ұсыну тәртібі, олардың мақсатты және тиімді түрде жұмсалынуы мен бақылауының жүйесі. Инвестицияны қаржыландыру тәсілі – бұл инвестициялық үрдістің инвестициялық ресурстарын тарту көмегімен қаржылануы. Ол кәсіпорынның нақты қызмет ету шартына және оның даму бағытының өзгеруіне байланысты болып табылады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Шетел инвестициялары туралы. Қазақстан Республикасы Заңы 1994 жылы 27 желтоқсан № 226.
2. Қазақстан Республикасы Президентінің «Қазақстан – 2050» стратегиясы
3. «Экономическая оценка эффективности инвестиций» Мелкунов Я.С, Москва 2009 ж.
4. «Шетелдік инвестицияларды тарту және қаржыландыруға пайдалану» Ә.Д.Шелекбай, Н.А.Әлмерекөв., Алматы 2011ж.
5. Н. Назарбаев Қазақстан-2030: Ел Президентінің Қазақстан халқына Жолдауы, Алматы

БАНК КАПИТАЛЫНЫҢ ЖЕТКІЛІКТІЛІГІНІҢ БАЗЕЛЬ СТАНДАРТЫ ЖӘНЕ ПРОБЛЕМАЛАРЫ

Асилова А.С., э.ғ.к., доцент м.а.
Қ.И.Сәтбаев ат. ҚазҰТУ
Қасымбекова Г.Р., PhD докторанты
Т. Рысқұлов атындағы ҚазЭУ
Алматы, Қазақстан

Екінші деңгейдегі банктер экономикада негізгі қаржы делдалдарының рөлін атқарады. Қаржы делдалы ретінде банктер уақытша бос ақша құралдарын жинақтап, қайтарымдылық, мерзімділік және төлемділік негізде уақытша қолдануға ұсынады. Экономиканың басқа шаруашылық субъектілерінен банктердің өзгешелігі, тартылған және меншікті құралдардың

ара қатынасы банктің меншікті капиталының ерекше рөлін көрсетеді. Банктің меншікті капиталын реттеу органдары, қоғам, банк клиенттері, акционерлері және инвесторлары арқылы мемлекет қатаң қадағалап отырады.

Қазақстанның банктік нарығының қалыптасу жағдайлары банк жүйесінің даму сипатын белгіледі. Қазақстанның экономикасының өсуі, атап айтқанда макроэкономикалық көрсеткіштердің өсуі, шетел инвестицияларын тарту, экспорттың негізгі баптарына бағаның өсуі, халықтың әл-ауқатының өсуі елдің банк жүйесінің дамуына ықпал етті. Қарқынды несиелеудің арқасында Қазақстанның банк секторы экономиканың ірі салаларының бірі болып қалыптаса бастады.

Алайда екінші деңгейдегі банктердің меншікті капиталының өсуі олардың активті операцияларының күрт өсуінен кейін қалып отырды, яғни банктің капиталдың жеткілікті деңгейімен қамтамасыз етілмеуі. Банктің сенімділігі көп жағдайларда банктің меншікті капиталының көлемі мен құрылымымен анықталады. Сондықтан, банктің меншікті капиталын қалыптастыру мәселелері халықаралық конференцияларда, мерзімді басылымдарда, ғылыми зерттеулердің тақырыптары ретінде қарастырылатын негізгі көкейтесті проблемалардың бірі.

Жалпы банк жүйесінің дамуына, экономиканың дамуына банктердің меншікті капиталының көлемінің жеткіліксіздігі кері әсерін тигізеді. Себебі активті операциялар көлемі, несиелер көлемі, сырттан тартылатын құралдар көлемі меншікті құралдар көлеміне тікелей байланысты, яғни капиталдың нормативтік-реттеу аспектісімен байланысты мәселелердің туындауы.

Сонымен қатар отандық банктердің әлемдік қаржы нарығына шығып, сырттан қарыздар тартуы және бәсекелестік мәселелері де банктің меншікті құралдар деңгейімен тығыз байланысты. Сондықтан, банктердің меншікті капиталды толықтыру көздері мен оларды қолдану ғылыми зерттеуді талап ететін негізгі мәселенің бірі деп санауға болады.

Қаржылық дағдарыс салдары Қазақстан үшін банктердің қызметінде орын алған тәуекел-менеджментінің тиімсіздігі мен капиталдандыру деңгейінің жеткіліксіз болуы сияқты елеулі кемшіліктер бар екенін анықтап берді.

Осы проблемалар банк жүйесінің ұзақ даму және қалыптасу тарихы бар, бұдан бұрын тұрақты әрі қатаң реттелетін болып есептеліп келген елдер үшін де тән болып отыр [1].

Осыған байланысты, ағымдағы жылдың қараша айында Сеулде өткен G20 саммитінде жаһандық қаржылық дағдарыс салдарымен күресу шараларының аясында Банктік қадағалау жөніндегі Базель комитеті (жасаған ұсынымдар мақұлданды, ол ұсынымдарда меншікті капитал жеткіліктілігін елеулі түрде, оның ішінде жүйе құраушы банктер үшін 1,6 есе көтеру және акционерлік капитал жағына баса назар аудару (Банктік қадағалау жөніндегі Базель комитетінің «Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems, December 2010») құжаты) көзделеді.

Осылайша, Базель комитетінің жаңа ұсынымдарының қабылдануымен банктер капиталының жеткіліктілігі бойынша жаһандық стандарттар Қазақстан Республикасы Қаржы нарығын реттеу мен қадағалау комитетінің талаптарына сәйкес келетін деңгейге дейін жоғарылатылды, бұл жайт бұдан бұрын Қазақстанда енгізілген банктер үшін жоғарылатылған реттеу нормаларының дәлелді екенін растайды.

Базель комитетінің аталып өткен жаңалықтары Қазақстан Республикасының қаржылық тұрақтылығы және қаржы нарығын дамыту жөніндегі кеңестің 7-ші отырысында қаралған болатын, ол отырыста Меншікті капитал бойынша ішкі және халықаралық тәсілдерді үйлестіру тұжырымдамасы мақұлданды, оған сәйкес банктерді капиталдандыру талаптарын 2013 жылдан бастап Базель комитеті бекіткен Базель III халықаралық стандартына сәйкес келтіру көзделеді.

Тұжырымдаманы іске асыру қадағалаудың тиімдірек тәсілдеріне көшуді қамтамасыз етеді және Қазақстан банктері үшін реттеушілік төрелікті болдырмайды.

1. Базель III стандартына сәйкес Базель комитетінің реформалары банктердің меншікті капиталының барлық үш құрамдас бөлігін қамтиды. Мәселен, бірінші деңгейдегі капиталда:

- төленген жай акциялар мен бөлінбейтін таза кірістен тұратын негізгі капиталды бөлу (ең жоғары сапалы капитал);
- құралдарды бірінші деңгейдегі капиталға енгізу үшін қосымша критерийлер белгілеу;
- 2013 жылдан бастап 10 жыл ішінде мерзімсіз қаржы құралдарын алып тастау көзделеді.

Комитет Базель III ұсынымдарын ескере отырып, 2013 жылдан бастап мынадай талаптар енгізуді қарастыруда:

- төленген жай акциялардан және банк тәуекелдерінің орнын толтыру үшін өткен жылдардағы таза кіріс есебінен қалыптастырылған резервтерден тұратын «негізгі капитал» ұғымын енгізу;
- бірінші деңгейдегі капиталдан мерзімсіз қаржы құралдарын және артықшылықты акцияларды алып тастау.

Бұл ретте 01.07.2011 ж. бастап бірінші деңгейдегі капиталдан 15% көп емес мөлшерде артықшылықты акциялар үлесін енгізу жөніндегі талапты, сондай-ақ 01.07.2011 ж. бастап бірінші деңгейдегі капитал есебінен мерзімсіз қаржы құралдарын алып тастау көзделетін норманы алып тастау бойынша бұдан бұрын қабылданған шаралардың күші жойылды.

2. Базель III стандартына сәйкес екінші және үшінші деңгейдегі капитал бойынша мыналар көзделеді:

- екінші деңгейдегі капиталға бірінші деңгейдегі капиталдан алып тасталатын капиталдың гибридті құралдарын енгізу;
- екінші деңгейдегі капиталдың бірінші деңгейдегі капиталдан аспауы тиіс екендігін көздейтін қолданыстағы шектеудің күшін жою;
- үшінші деңгейдегі капиталдың күшін жою.

Комитет 2013 жылдан бастап екінші және үшінші деңгейдегі капиталға қатысты осыған ұқсас түзетулер жүргізді. Бұл ретте қосымша мынадай:

- екінші деңгейдегі капиталға тәуекел ескеріліп мөлшерленген активтер сомасының 1,25%-нан аспайтын сомлада динамикалық резервтерді енгізу;
- мерзімсіз қаржы құралдарын және артықшылықты акцияларды енгізу;
- банктің екінші деңгейдегі реттелген борышын толық көлемде енгізу (қолданыстағы талаптарға сәйкес реттелген борыш бірінші деңгейдегі капиталдың 50%-нан аспайтын сомлада екінші деңгейдегі капиталдың есебіне енгізілетін) шараларын қабылдайды.

3. Базель III ұсынымына сәйкес банктің капиталынан банктің мынадай инвестициялары:

- еншілес қаржы ұйымдарының және банкке аффилиирленген болып табылатын басқа ұйымдардың капиталына инвестициялар;
- басқа қаржы ұйымының капиталына осы қаржы ұйымының жай акцияларының 10%-тен аспайтын инвестициялар;
- басқа қаржы ұйымдарының капиталына банктердің негізгі капиталының 10% және одан астам проценттен асатын банктің жиынтық инвестицияларының сомасы;
- банктік емес коммерциялық ұйымның капиталына банктің негізгі капиталының 15%-тен асатын инвестициялар;
- банктік емес коммерциялық ұйымдардың капиталына банктің негізгі капиталының 60% және одан астам проценттен асатын банктің жиынтық инвестицияларының сомасы шегеріледі.

Инвестицияларды шегеру мынадай принцип бойынша жүргізіледі: бірінші деңгейдегі капитал сомасынан 50% және екінші деңгейдегі капиталдан 50%.

Комитеттің қолданыстағы талаптарына сәйкес капиталға инвестициялар, реттелген борыш, заңды тұлғалардың капиталына жиынтық мөлшері банктің бірінші деңгейдегі капиталы мен екінші деңгейдегі капиталы сомасының 10%-нан асатын өзге де салымдар шегерілуі тиіс.

Базель III стандартына сәйкес келтіру үшін аталған шерулерге қосымша банктердің меншікті капиталынан:

- бас және еншілес ұйымдардың капиталына инвестициялар;
- басқа қаржы ұйымының капиталына осы қаржы ұйымының жай акцияларының 10%-нан асатын банк инвестициялары;
- басқа қаржы ұйымдарының капиталына банктердің негізгі капиталының 10% және одан астам проценттен асатын банктің жиынтық инвестицияларының сомасы;
- банктік емес коммерциялық ұйымдардың капиталына банктің негізгі капиталының 60% және одан астам проценттен асатын банктің жиынтық инвестицияларының сомасы шегерілетін болады.

Бұл ретте банктің инвестициялары бірінші деңгейдегі капиталдың бірінші деңгейдегі капиталдың жалпы сомасындағы үлесі және меншікті капитал есебіне енгізілетін екінші деңгейдегі капиталдың бөлігі шегінде алынады.

4. Мұнда Базель комитеті мен Комитеттің кредиттік тәуекел бойынша активтерді мөлшерлеуге қоятын талаптарына жасалған салыстырмалы талдау келтірілген, ол жалпы алғанда Комитет талаптарының Базель комитетінің ұсынымдарына сәйкес келетінін көрсетеді.

5. Базель III бойынша капиталдың барынша томен стандарттары[2].

Базель III бойынша капитал жеткіліктілігі коэффициенттерінің мәндеріне қатысты мыналар көзделеді:

- негізгі капиталға қойылатын барынша төмен талап қазіргі 2%-тен 4,5%-ке дейін, консервациялық буфер ескерілгенде 7%-ке дейін көтерілетін болады;
- бірінші деңгейдегі капиталға қойылатын талап 4%-тен 6%-ке дейін, консервациялық буфер ескерілгенде 8,5%-ке дейін ұлғаяды;
- меншікті капиталға қойылатын талап консервациялық буфер ескерілгенде 8%-тен 10,5%-ке дейін ұлғаяды.

Қазақстан Республикасы Қаржы нарығын және қаржы ұйымдарын реттеу мен қадағалау агенттігі Басқармасының «Екінші деңгейдегі банктер үшін пруденциалдық нормативтер есеп айырысуларының нормативтік мәні мен әдістемесі туралы нұсқаулықты бекіту туралы» 2005 жылғы 30 қыркүйектегі № 358 қаулысы

Әрбір ел қарсы циклдік буфер мөлшерін (0%-тен 2,5%-ке дейін) экономикалық цикл сатысына қарай дербес анықтайды.

Комитеттің банктерді капиталдандыруға қойылатын талаптарды күшейту бойынша бұдан бұрын қабылдаған, бірақ қолданысқа енгізілмеген шаралары Базель комитетінің жаңа ұсынымдары енгізілгенге дейін қабылданған болатын және жалпы алғанда орташа мерзімді перспективада банк секторының капиталына қойылатын талаптарды орташа алғанда 3%-тік тармаққа жоғарылату қажеттілігін көрсетеді, бірақ Базель III бойынша сәйкес келтіру ескеріліп, жоғарылату 2,5%-тік тармаққа түзетілетін болады.

Комитет Базель комитетінің жаңа ұсынымдарын ескере отырып, 2013 жылдан бастап:

- мәні 4,5%, консервациялық буфер ескерілгенде 7% болатын негізгі капитал жеткіліктілігінің жаңа нормативін енгізуді;
- к1-2 меншікті капитал жеткіліктілігі мәнінің 6%, консервациялық буфер ескерілгенде 8,5% болуын;
- к2 меншікті капитал жеткіліктілігі мәнінің 8%, консервациялық буфер ескерілгенде 10,5% болуын;
- банкте жеке тұлғаның, банк холдингінің немесе бас ұйымның ірі қатысушысы

болуына немесе болмауына қарамастан, барлық банктер үшін капитал жеткіліктілігінің бірыңғай коэффициенттерін белгілеуді;

– буферлік капиталдарды (консервациялық – 2,5%, қарсы циклдік 0%-тен 2,5%-ке дейін, жүйелі – $k_2+2\%$) қолдануды көздеп отыр.

Бұл ретте банктің меншікті капитал жеткіліктілігінің коэффициенті (k_1-1) пруденциалдық нормативтерден болжамды нормативі кем дегенде 5% болатын ертерек ден қою шараларына көшіріледі.

Меншікті капитал жеткіліктілігіне қойылатын осыған ұқсас талаптар шоғырландырылған негізде, яғни банк конгломераттарына қатысты белгіленетін болады [3].

Шаруашылық жүргізудің қазіргі жағдайында банктің меншік капиталын есепке алып, күрделі экономикалық тетігін нақты, жақсы жолға қоймайынша, сондай-ақ толық сенімді аппаратсыз басқару жүйесін іс жүзінде жүзеге асыру мүмкін емес. Экономиканың барлық саласындағы банктердің иелері мен еңбек ұжымдары шикізат пен материалдарды ұқыпты жұмсауға, өндіріс қалдықтарын азайтуға, ысырапты жоюға, бәсекеге жарамды өнімдерін өндіруге (ұлғайтуға), оның сапасын көтеруге, өзіндік құнын төмендетуге, қоршаған ортаны сақтауға мүдделі. Материалдық құндылықтарды, ақша қаражаттарын және басқа да ресурстарын заңсыз және тиімсіз жұмсауға және тонауға қарсы күресте бухгалтерлік есептің, маңызы мен мәнін айрықша бағаламауға болмайды. Экономиканың саласындағы мамандар, оның ішінде, бірінші кезекте қаржы-кредит саласындағы мамандар есепке алудың және есеп берудің, барлық жүйесін жақсы білулері, оларды оңайлатуды қарастыру қажет, субъект қызметін бухгалтерлік және салықтық, есепке алуды ұйымдастырудың ережелерін, нұсқауларын және басқа нормативтік актілерін қатаң сақтаулары керек.

Бәсекелестігіне және нарықтағы ұстанымдарына қарай топтастырылған екінші деңгейдегі банктердің капиталына жасаған талдаулардан, капитал деңгейін өтімділік тұрғысынан жетілдіру мақсатында мынадай ұсыныстар жасалды: біріншіден, банктердің меншікті капиталдарының жеткіліктігі коэффициенттерін кемінде екі есеге көтеру; екіншіден, капитал деңгейін ұлғайту мақсатында шығарылатын акциялардың орналастырылуына мемлекет тарапынан қолдаулар көрсету; үшіншіден, капиталы өте төмен банктердің өзара бірігуі немесе қайта ұйымдастырылуы шараларын қарастыру қажет. Сапалық және сапалық бағалауда құрылымдық талдау, ҚҰБ пруденциалдық нормативтік коэффициенттерін пайдалану, депозиттердің тұрақтылығын бағалау, факторлық талдау, ақша ағымын талдау әдістерін пайдаланумен қатар, депозиттік операциялар бойынша тәуекелдерді көшенді түрде бағалауға мүмкіндік беретін бағдарламалық қамсыздандырулар жасауы қажет.

Банктердің өтімділік тәуекелін бағалау негізінде өтімділікті жоспарлау әдістемесі жасалды. Стресс-тестілеу бұл нарықтық жағдайлардың өзгерісіне байланысты болуы мүмкін банк портфельдерінің әлеуетті табыстары немесе зияндарының нұсқаларын талдауды білдіреді. Банктік тәуекелдер бойынша өтімділік деңгейін қарапайым стресс-тестілеуде мамандар мынадай сценарий түрлерін: ағымдағы және салымдық шоттардан ақшаның кету мүмкіндігін жоғары өтімді активтердің нарықтық құндарының немесе олардың өтімділік дәрежелерінің төмендеу мүмкіндігін, қарыз алушылардың немесе қарыз алушылар топтарының дефолтқа ұшырау мүмкіндігін; валюталық бағамдардың ауытқуын; тартылатын және орналастырылатын банк ресурстары бойынша сыйақы мөлшерлемелерінің ауытқуларын; жүйелік сипатқа ие конъюнктуралардың өзгерісін; әр түрлі сыныптағы активтер мен әр түрлі санатты тәуекелдер арасындағы өзара байланыстардың ықпалын пайдалануы тиіс.

Қазақстан банктердің меншікті капиталының көлемі үлкен болып табылмайды. Оны банктердің ерге жұмыс істеуімен түсіндіруге болады немесе бұрынғы мемлекеттік банктер меншікті капиталға үлкен мән берген жоқ және де қазіргі кезде проблемалық несиелердің жоғары болуына байланысты да болып келеді. Мысалы көптеген банктер заңды және жеке

тұлғаларға соңғы жылдар көптеген несие бере отырып қазіргі кезде дүние жүзілік экономикалық дағдарысқа байланысты оларды қайтара алмай отыр.

Банк ресурстары ретінде, меншікті капитал – акционерлерге дивиденд формасындағы құн. Бұл ресурстың өсуі екі әдіспен жүруі мүмкін: жарғылық капиталдың немесе банк табысының өсуі.

Банктердің кірісін қалыптастырудың талдауы көрсеткендей кірістерді қалыптастыру процесі екінші деңгейдегі банктерге қиынға түсіп жатыр. Қазіргі таңда банктердің көбі мөлшері үлкен емес меншікті капиталға ие және оны қазіргі уақытта кірістер есебінен ұлғайту қиынға түсіп жатыр.

Сонымен қатар, кірістерді жоғары топ банктер бар, бірақ олардың меншігінде қалатын және жинақталатын кірістер сомасын несиелік қызметтен болатын шығындарды жабуға қалыптасқан резервтер (провизиялар) кемітеді.

Ал жарғылық капиталды ұлғайту қазіргі таңда бірнеше себептерге байланысты қиынға түсетін операция болып табылады, яғни:

– ұзақ мерзімді салымдарға резиденттердің инвестициялық мүмкіншіліктерінің шектеулілігі;

– банктердің көбісі құрылымдық өзгерістерді басынан кешіріп жатыр, сонымен қатар меншікті қаражаттарының көп бөлігі провизияларды құруға жұмсалып жатыр;

– инвесторлардың көбілерін, банк қызметіне әсер ету мен қадағалау механизмінде «айқындылықтың» болмауы қорқытады, мысалы нақты заңдардың болмауы.

Осы және тағы басқа себептерге байланысты ірі банктер эмиссия жүргізген кезде, әлемдік инвесторлардың назарын аударып, оларды алдын ала тартуға тырысады. Шетелдік инвесторлардың арасындағы қарым-қатынастар сұрағы әлі де болса шешілуде. Қаржылық дағдарыс салдары Қазақстан үшін банктердің қызметінде орын алған тәуекел-менеджментінің тиімсіздігі мен капиталдандыру деңгейінің жеткіліксіз болуы сияқты елеулі кемшіліктер бар екенін анықтап берді. Осы проблемалар банк жүйесінің ұзақ даму және қалыптасу тарихы бар, бұдан бұрын тұрақты әрі қатаң реттелетін болып есептеліп келген елдер үшін де тән болып отыр.

Осыған байланысты, ағымдағы жылдың қараша айында Сеулде өткен G20 саммитінде жаһандық қаржылық дағдарыс салдарымен күресу шараларының аясында Банктік қадағалау жөніндегі Базель комитеті жасаған ұсынымдар мақұлданды, ол ұсынымдарда меншікті капитал жеткіліктілігін елеулі түрде, оның ішінде жүйе құраушы банктер үшін 1,6 есе көтеру және акционерлік капитал жағына баса назар аудару көзделеді.

Осылайша, Базель комитетінің жаңа ұсынымдарының қабылдануымен банктер капиталының жеткіліктілігі бойынша жаһандық стандарттар Қазақстан Республикасы Қаржы нарығын реттеу мен қадағалау Комитетінің талаптарына сәйкес келетін деңгейге дейін жоғарылатылды, бұл жайт бұдан бұрын Қазақстанда енгізілген банктер үшін жоғарылатылған реттеу нормаларының дәлелді екенін растайды.

Базель комитетінің аталып өткен жаңалықтары Қазақстан Республикасының қаржылық тұрақтылығы және қаржы нарығын дамыту жөніндегі кеңестің 7-отырысында қаралды, ол отырыста Меншікті капитал бойынша ішкі және халықаралық тәсілдерді үйлестіру тұжырымдамасы мақұлданды, оған сәйкес банктерді капиталдандыру талаптарын 2013 жылдан бастап Базель комитеті бекіткен Базель III халықаралық стандартына сәйкес келтіру көзделеді. Тұжырымдаманы іске асыру қадағалаудың тиімдірек тәсілдеріне көшуді қамтамасыз етеді және Қазақстан банктері үшін реттеушілік төрелікті болдырмайды. Сонымен, банктер капиталдану дәрежесін акционерлердің меншікті қаражаттарын тарту есебінен шеше алмайтындығына көзіміз жетуде.

Сонымен, банктің меншікті капиталы – консервативтік ресурс түрі деп те айтуға болады және оны тез арада ұлғайту әр түрлі қиыншылықтармен байланысты. Банк ресурстарды жарғылық капиталды ұлғайтуға қатар басқа да жолдармен жүзеге асырады.

Дүниежүзілік тәжірибеден өзіміз білетіндей, «Дамымаған банктік жүйеде дамыған банктер өмір сүруі мүмкін емес», сондықтан да халықаралық банктердің деңгейіне жету үшін, отандық банктік жүйені дамытуда әр түрлі іс шаралар жүргізу керек және екінші деңгейдегі банктер меншікті капитал жеткіліктілігіне оның сапасына халықаралық таоаптарды ескере отырып қызмет етуі керек.

Дамыған елдер қатарына ену үшін банк секторын одан әрі дамытып, меншікті капитал мен міндеттемелер құрылымын біртіндеп оңтайландырып, қаржыландыру коэффициентін 0,5-0,6 деңгейіне жеткізу керек. Банктерді капиталдандыру талаптарын 2013 жылдан бастап Базель комитеті бекіткен Базель III халықаралық стандартына сәйкес келтіру Қазақстан Республикасының банк секторы жағдайында тәжірибеден енгізу сәтті өтіп, елеулі түрде әсер етіп, жақсы нәтижелерге қол жеткізуге көмегін тигізеді.

Қорытындылай келсек, меншікті капитал – бұл банктің өндірістік циклының әрбір кезеңіндегі ағымды операцияларына салынған қаражаттарының жиынтығы. Олар өздерінің жоғары өтімділіктерімен сипатталады. Меншікті капиталының өтімділік деңгейі олардың өндірістік айналым барысында ақша қаражаттарына айналу қабілетімен анықталады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. «Қазақстан Республикасы Қаржы нарығын және қаржы ұйымдарын реттеу мен қадағалау агенттігі Басқармасының «Екінші деңгейдегі банктердің пруденциалдық нормативтерді орындауы жөніндегі есеп беру ережесін бекіту туралы» 2006 жылғы 17 маусымдағы № 136 қаулысына толықтырулар енгізу туралы» 2008 жылғы 28 қарашадағы № 198 қаулысы.

2. «Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының 2000 жылғы 26 ақпандағы «Екінші деңгейдегі банктердің резервтік Капиталының ең аз мөлшері туралы» № 70 қаулысына өзгеріс енгізу туралы» 2007 жылғы 30 қарашадағы № 256 қаулысы

3. Базель комитетінің соңғы ұсынымдарына сәйкес банктердің меншікті капиталының жеткіліктілігіне қойылатын талаптарды енгізу бойынша тұжырымдамалық көзқарасына қатысты № 239 баспасөз-релизі www.nationalbank.kz – Қазақстан Республикасының Ұлттық банкінің ресми сайты

ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ ВВЕДЕНИЯ ПЛОСКОЙ ШКАЛЫ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН

Баймедетов Серик Досмурзаевич
ТарГУ имени М.Х.Дулати
г.Тараз, Казахстан

Необходимость реализации социально-экономического содержания налога на доходы с физических лиц является весьма актуальным вопросом на сегодняшний день. Чрезмерное неравенство негативно влияет на экономические и демографические показатели страны, воздействуя на производственную мотивацию и вызывая дисфункцию человеческого поведения. Проблема значительного неравенства населения по доходам, наблюдается в Казахстане, эта проблема преодолена развитыми государствами, но сохраняется в большинстве развивающихся и трансформирующихся странах. Опыт развитых стран показывает, что определённая степень равенства по доходам может существовать даже при рыночной экономике и достигается оно во многом благодаря соответствующей социальной политике государства, основанной на существенной доле социальных расходов в бюджете и прогрессивном налогообложении на селения.

МАЗМҰНЫ

СОДЕРЖАНИЕ

1. ТЕНДЕНЦИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ФИНАНСОВОГО СЕКТОРА В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ

1.	Абдыгаппарова С.Б., Адилова А.М. Механизмы финансирования телекоммуникационных проектов	8
2.	Адилбаева А.М., Оразымбетова А.Ш., Өжек А.С. Пенсионное обеспечение в Республике Казахстан и их проблемы	12
3.	Айтжанова Л.Е., Толқынбек Н.Ж. Некоторые аспекты и перспективы интеграции науки и образования в Республике Казахстан	17
4.	Айтқұлова А.Н. Қазақстандағы есеп айырысу қызметі: теория және оның ұйымдастырылу ерекшеліктері	20
5.	Алдиярова С.А., Абжапарова Г.А., Султанқұлова А.Н. Қазақстан Республикасының зейнетақы қорының жағдайы мен дамуының бағыттары	23
6.	Алибекова В.Н. Привлечение иностранных инвестиций в АПК Казахстана: проблемы и пути решения	29
7.	Асилова А.С. Инвестицияны қаржыландырудың әдістері мен тәсілдері	32
8.	Асилова А.С., Қасымбекова Г.Р. Банк капиталының жеткіліктілігінің базель стандарты және проблемалары	37
9.	Баймедетов С.Д. Оценка эффективности введения плоской шкалы налогообложения в Республике Казахстан	43
10.	Байтанаева Б.А. Проблемы финансирования инноваций в экономике страны	48
11.	Байтанаева Б.А., Овчинникова Н. Интеграция банковского сектора Казахстана и России в условиях глобализации	52
12.	Балтиев З.З. Тенденции развития банковского маркетинга в Казахстане	56
13.	Джоланов Е.Е. Экономическая интеграция Казахстана на великом шелковом пути	59
14.	Джусупова Б.Т. Роль иностранных инвестиций в развитии экономики Республики Казахстан	65
15.	Есенқұлова И.А. Эффективность регулирования инвестиционной деятельности в Кыргызской Республике	70
16.	Жалалова Н.М. Жергілікті бюджеттің салықтық түсімдерін арттыру жолдары	75
17.	Жантаева А.Ә. Қазақстандағы зейнетақы жүйесі: қазіргі жағдайы және келешегі	79
18.	Жапенова А. Ш. Состояние и перспективы развития рынка ценных бумаг в Республике Казахстан.	85
19.	Жунусова Г. Кредит как источник инвестиционных ресурсов	91
20.	Закирова А.Р., Н.Т Сайлаубеков Анализ и оценка ликвидности и платежеспособности банков Казахстана	93
21.	Искаков И.И. Некоторые проблемы совершенствования финансового сектора экономики Кыргызской Республики	98
22.	Калдыбаев Е.К., Оразалиев Б.М. Депозиты - важный источник инвестиций в банковской системе	103

СБОРНИК ТРУДОВ
Международной научно-практической конференции
«Инновационное развитие финансового сектора Казахстана в соответствии
со Стратегией-2050: состояние, тенденции и перспективы»
посвященной 70-летию юбилею академика М.Д.Тинасилова
18-19 декабря 2014 г., Алматы

Сверстано и отпечатано с авторских оригиналов. Ответственность за научное содержание, стилистические, грамматические и пунктуационные ошибки несут авторы.

Подписано в печать 15.12.2014 г.

Формат 60x84 1/16. Бумага типографская № 1.
Объем 43,3 уч.-изд. л. Тираж 50 экз. Заказ № 96.
Цена договорная

Издание Казахского национального технического университета
имени К.И. Сатпаева
Учебно-издательский центр
г. Алматы, ул. Сатпаева, 22